



SAKSBEHANDLER  
Berit Rønsen

VÅR REF.  
23/02198-13

DERES REF.

VÅR DATO  
02.10.2023

DERES DATO

postmottak@ra.no  
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

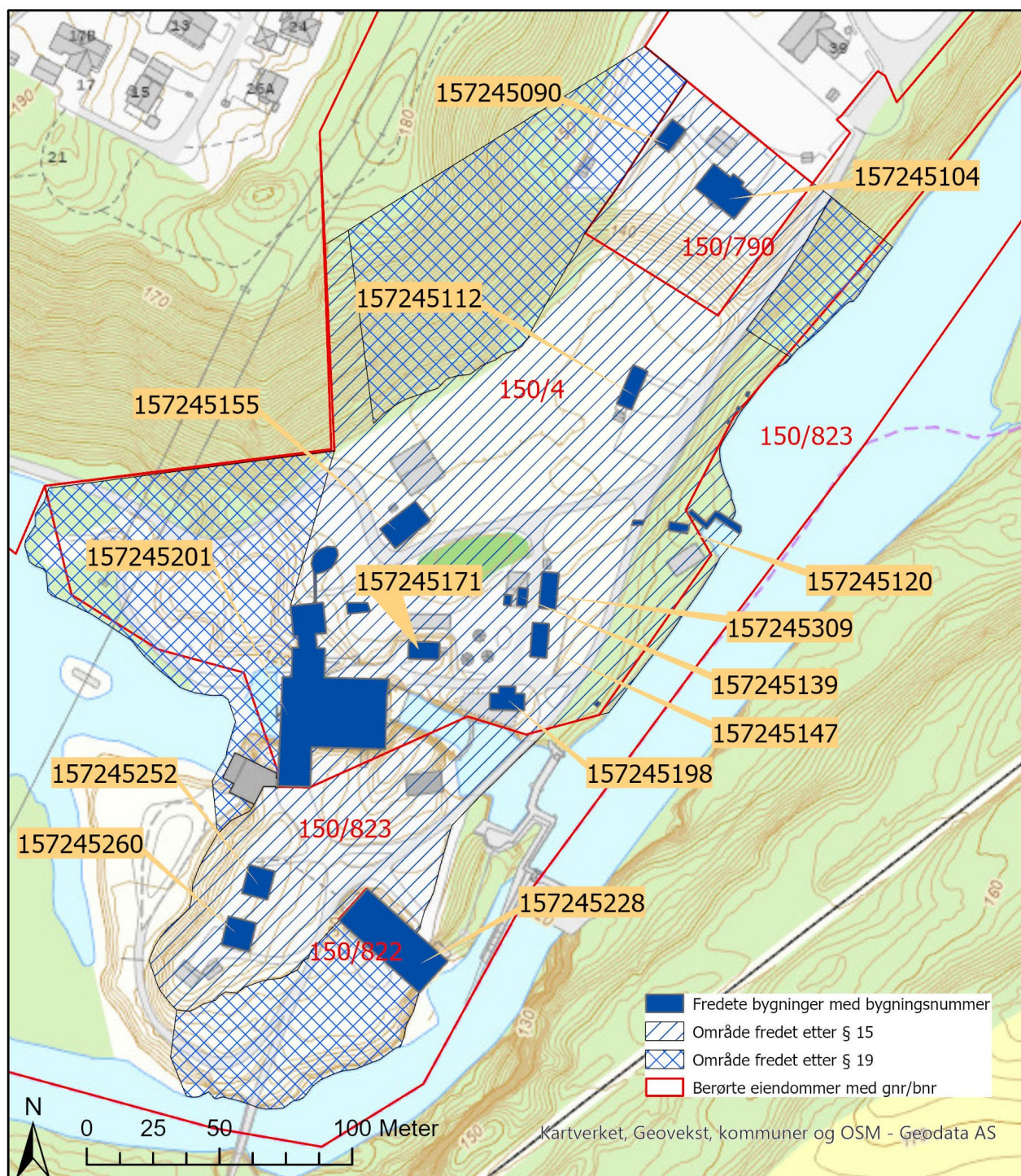
## Melding om oppstart av fredningssak for Kistefos Træsliberi, 150/4 og 150/823 m.fl. i Jevnaker kommune

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (kulturminneloven) §§ 15 og 19 melder Riksantikvaren oppstart av fredningssak for Kistefos Træsliberi, 150/4, 150/790, 150/822, 150/823, 150/823-1 og 150/823-2 i Jevnaker kommune.

Melding om oppstart av fredningssak kunngjøres også i avisene Ringerikes Blad og Avisen Hadeland jf. kulturminneloven § 22 nr. 1 annet ledd.

### Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter kulturminnene og området som er opplistet og avmerket på kartet nedenfor. Avgrensing av omfanget vil bli vurdert i samarbeid med berørte parter før spesifisert fredningsforslag fra Riksantikvaren blir utarbeidet. Foreløpig avgrensning er vist på kartet på neste side.



## Fredning etter kulturminneloven § 15 omfatter:

Navn på objekt	Kulturminne-ID	Gnr./bnr.	Bygningsnummer/ evt. koordinater	Omfang (eksteriør og/interiør)
Bestyrerbolig	241111-1	150/790	157245104	Eksteriør
Uthus bestyrerbolig	241111-2	150/790	157245090	Eksteriør
Vognskjul	241111-3	150/4	157245112	Eksteriør
Båthus	241111-4	150/4	157245120	Eksteriør
Steinhuset	241111-5	150/4	157245155	Eksteriør
Jernbodene	241111-6	150/4	157245139 (midlertidig plassering)	Eksteriør
Brannhuset	241111-7	150/4	(midlertidig plassering)	Eksteriør
Magasinet	241111-8	150/4	157245309	Eksteriør
Smie, verksted	241111-9	150/4	157245147	Eksteriør og interiør
Kontoret/Messa	241111-10	150/4	157245198	Eksteriør
Fyrhus med pipe	241111-11	150/4	157245171	Eksteriør og interiør
Tresliperiet med rullebom	241111-12	150/4	157245201	Eksteriør og interiør
Nybruket	241111-13	150/822	157245228	Eksteriør. Interiør i 1 etg, vestre del (museet)
Rester av tømmerfløtningsanlegg	241111-14	150/823	6685246N og 243728Ø	
Fundament 1 for lensearm	241111-20	150/4	6685294N og 243733Ø	
Fundament 2 for lensearm	241111-21	150/4	6685291N og 243729Ø	
Fundament 3 for lensearm	241111-22	150/4	6685283N og 243724Ø	
Fundament 4 for lensearm	241111-23	150/4	6685177N og 243678Ø	
Kulvert	241111-15	150/4	6685249N og 243697Ø	
Fundamenter for kjerraten	241111-17	150/4	6685208N og 243581Ø	
Reparatørbolig	241111-16	150/823/1	157245260	Eksteriør
Formannsbolig	241111-18	150/823/2	157245252	Eksteriør
Saghusruinen med aksling	241111-25	150/4	6685229N og 243573Ø	
Uteområde inkl. hager, dyrkingsarealer og arbeidsarealer på det historiske anlegget		150/790 150/4 150/823		Som avmerket på kart

## Fredning etter kulturminneloven § 19

For å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet, og for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det, foreslås det også fredning av utvalgte områder omkring kulturminnene, jf. kulturminneloven § 19. Områdene er avmerket på kartet.

## Begrunnelse for fredningen

Stortinget har vedtatt en liste med 15 tekniske og industrielle anlegg som utgjør Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner. Kistefos Træsliberi er ett av disse. De 15 anleggene i bevaringsprogrammet er svært ulike, både i type og omfang. I tillegg til bygninger og produksjonslinjer med maskineri, transport og øvrig infrastruktur, har flere av anleggene også boliger og sosiale funksjoner som skole, rekreasjons- og grøntområder. Anleggene forteller spennende historier om arbeidere, ingeniører, industriherrer og gründere, samtidig som de også forteller viktige historier om utnyttelse av landets naturressurser.

De 15 anleggene er vurdert til å ha nasjonal verdi som representanter for vår nasjonale industrihistorie, med betydning for utviklingen av det moderne Norge. Riksantikvaren ser det som viktig at alle anleggene sikres for fremtiden gjennom det samme formelle vernet, fredning etter kulturminneloven. En fredning vil, i tillegg til å sikre kulturminneverdiene, styrke verdien av innsatsen og investeringene som er gjort av både eiere, forvaltere og Riksantikvaren. Fredning etter kulturminneloven vil også understreke at anleggene har nasjonal verdi, og er av stor betydning for norsk historie og utvikling.

Kistefos Træsliberi er valgt som representant for den mekaniske treforedlingsindustrien fra siste del av 1800-tallet og utover på 1900-tallet. Mot slutten av 1800-tallet utviklet Norge seg til å bli verdens ledende tremasseprodusent. Landet hadde gunstige forutsetninger med store skoger, elver til å fløte tømmer og mange fossefall. Produksjon av tremasse, cellulose og papir basert på gran og furu fra norske skoger var en bærebjelke i norsk økonomi i hundre år. I 1900 sto treforedlingen for omkring en fjerdedel av all norsk vareeksport.

Kistefos er et mellomstort tresliperi med en godt bevart teknologi som kan føres tilbake til slutten av 1800-tallet og første halvdel av 1900-tallet. Anlegget gjennomgikk flere moderniseringer underveis i de årene det var i drift mellom 1889 og 1955. I 1953 ble det inngått en 30-årig leieavtale mellom treforedlingsfabrikken Follum Fabrikker og Kistefos Træsliperi. Et punkt i denne leieavtalen sa at tresliperiet på Kistefoss skulle holdes i noenlunde stand slik at det ville være mulig å gjenoppta produksjonen dersom avtalen senere skulle oppheves fra en av partene. Denne klausulen reddet så å si Kistefos Træsliberi.

Anlegget er i dag det best bevarte tresliperiet i Skandinavia. Brorparten av bygningsmassen knyttet til tremasseproduksjonen er bevart. Også store deler av interiøret og inventaret er bevart. Det er i dag mulig å følge produksjonslinja fra tømmerstokkene kom inn i saghuset til ferdige tremasseballer var klare til å sendes ut av anlegget med taubanen.

På Kistefoss er sammenhengen mellom tømmerhogst, tømmerfløting og treforedling tydelig til stede. Langs Randselva ligger fortsatt noen fundamenter til lensearmer, rester etter tømmerinntaket og en kulvert der kjerraten gikk gjennom. Ved tresliperiet finnes også åtte synlige steinfundamenter til kjerraten som tidligere gikk fra elvebredden og opp til tresliperiet. De første årene kjøpte Kistefos Træsliberi tømmer av forhandlere, men det ble tidlig klart at bedriften ønsket å kjøpe egne skogseiendommer for å sikre tilførsel av tilstrekkelig trevirke til

produksjonen. Tømmeranleggene ved flere av disse eiendommene er fortsatt bevart, men inngår ikke i fredningen.

På Kistefoss var det et helt lite samfunn av høy og lav på den sosiale rangstigen. Her var det boliger for arbeidsfolk, funksjonærer og ledelse. I tillegg fantes det flere bygninger med sosiale funksjoner som skole og bryggerhus. Ved fredningstidspunktet er tre av boligene med hager bevart. Disse er et viktig utgangspunkt for å fortelle om stedets sosiale historie.

**Frist for merknad er 31. oktober 2023.**

## **Videre saksgang**

Etter høringsfristens utløp vil det endelige fredningsforslaget bli utarbeidet i samarbeid med berørte parter.

Forslaget vil deretter bli sendt på høring og lagt ut til offentlig ettersyn. Fredningsforslaget vil bli behandlet i kommunestyret før det oversendes Riksantikvaren for endelig behandling.

Vi ber om at kulturminnene blir behandlet som fredet inntil fredningsspørsmålet er avgjort. Vi ber også om at det tas kontakt med Riksantikvaren dersom man vil sette i verk tiltak på kulturminnene som vil medføre endringer eller gå ut over vanlig vedlikehold. Riksantikvaren vil gi råd og veiledning i slike tilfeller.

I medhold av kulturminneloven § 22 nr. 4 kan kulturminnemyndigheten treffe vedtak om midlertidig fredning inntil saken er avgjort dersom de verdiene fredningen skal ivareta, vurderes som truet.

For nærmere informasjon om fredningsprosessen vises til Riksantikvarens informasjonsark 11.1.1 «Fredningssak frem til vedtak» på [www.riksantikvaren.no](http://www.riksantikvaren.no).

Vennlig hilsen

Sigrid Murud

Seksjonsleder

Berit Rønsen

Seniorrådgiver

**Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift**

Kopi til: Ringerike kommune, Postboks 123 Sentrum, 3502 HØNEFOSS/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Viken fylkeskommune, Postboks 1200 Sentrum, 0107 OSLO/ Å Energi AS, Postboks 603 Lundsiden, 4606 KRISTIANSAND S/ Viul Kraft AS, Postboks 524, 3504 HØNEFOSS

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
AS Kistefos Træsliberi		Kistefosvegen 633	2870 DOKKA
Jevnaker kommune		Postboks 60	3521 JEVNAKER
Kistefos-Museet		Samsmoveien 41	3520 JEVNAKER
Randsfjord Tremasse & Parpirfabrikk AS		Postboks 524	3504 HØNEFOSS